

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

KURIKULÁRNA PRÍRUČKA PRE PREDŠKOLSKÉ VZDELÁVANIE

(Preklad diela „*Curricular Guidance for Pre-School Education*“, Council for the Curriculum, Examinations and Assessment, 29 Clarendon Road, Clarendon Dock, Belfast, BT1 3BG, licencované cez CCEA Licence Agreement)

Preklad: Ing. Laura Veľká
Názov publikácie: Kurikulárna príručka pre predškolské vzdelávanie (preklad)
Recenzent: PaedDr. Silvia Mináriková
Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum
Rok vydania: 2014

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Predškolské deti.....	4
3	Charakteristika predškolských detí	4
4	Potreby predškolákov	5
5	Presadzovanie osvedčených postupov.....	5
6	Plánovanie	6
7	Dlhodobé plány	6
8	Strednodobé plány.....	6
9	Krátkodobé plány	7
10	Pozorovanie detí a ich hodnotenie.....	7
11	Plánované hodnotenia	8
12	Vedenie evidencie	8
13	Poskytovanie informácií.....	9
14	Odraz a hodnotenie praxe.....	9
15	Úlohy zamestnancov	10
16	Vzdelávacie prostredie	11
17	Priestor	11
18	Materiály a zariadenia	11
19	Čas.....	11
20	Zabezpečenie rovnosti príležitostí.....	12
21	Deti so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.....	12
22	Deti v írskych – stredných zariadeniach.....	13
23	Rozvoj mladších detí.....	13
24	Zapojenie rodičov ako partnerov.....	13
25	Prechod na základnú školu	14
26	Kontakt so spoločnosťou a inými agentúrami.....	14
27	Vzdelávací program	15
28	Umenie	15
29	Umenie a dizajn aktivity	15
30	Hudobné aktivity	16
31	Divadelné aktivity	17
32	Pokrok v učení.....	17
33	Jazykový vývoj.....	17
34	Pokrok v učení.....	19
35	Skoré matematické skúsenosti	19
36	Osobný, sociálny a emocionálny rozvoj.....	21
37	Podpora osobného, sociálneho a emočného vývoja	21
38	Životné prostredie	22
39	Zdravie, hygiena a bezpečnosť.....	23
40	Pokrok v učení.....	23
41	Fyzický rozvoj a pohyb	23
42	Svet okolo nás	25

1 Úvod

Cieľom tohto dokumentu je poskytnúť metodické poradenstvo pre tých, ktorí pracujú s deťmi v predškolských zariadeniach. Zamestnanci ho môžu využiť na analýzu a rozvoj programov vzdelávania a na podporu osvedčených postupov.

Poradenstvo definuje rozsah možností a príležitostí na vzdelávanie, ktoré by mali byť poskytnuté predškolským deťom v rámci hry a ďalších aktivít. Termín „predškolské deti“ zahŕňa deti navštevujúce určité zariadenie pred nástupom do základnej školy. Týmito zariadeniami môžu byť denné centrá, cirkevné spoločenstvá, spoločenské ihriská, materské školy a materské školy spojené so základnými školami. Termín „školská osnova“ zahŕňa opis plánovania aktivít, ktoré sú vhodné pre tieto deti. Rady môžu pomôcť zamestnancom rozvíjať a rozširovať skúsenosti detí, aby sa z nich stali sebaistejší, horlivejší a nadšenejší žiaci dobre pripravení na začiatok povinnej školskej dochádzky, počas ktorej ich skúsenosti s učením vhodne nadviažu na metódy používané v predškolskej fáze.

Informácie o predpokladanom pokroku detí v učení sú na konci predškolského obdobia špecifikované pre každú oblasť osnovy. Aj keď sa každé dieťa vyvíja iným tempom a úspechy detí sa môžu líšiť, všetky deti by mali mať možnosť absolvovať vzdelávací program, ktorý im umožňuje príslušný pokrok v učení a dosiahnutie plného potenciálu. Niektoré deti budú pracovať lepšie, ako sa očakávalo, zatiaľ čo iné budú potrebovať podporu, aby uspeli; príležitostne môže táto podpora zahŕňať pomôcky alebo prispôbené vybavenie.

Vedenie by nemalo byť vnímané ako cieľ sám osebe, ale malo by byť použité na podporu úsilia zamestnancov v ich skúmaní, vývoji a zlepšovaní existujúcich podmienok.

2 Predškolské deti

„V tejto fáze neexistuje žiadny priestor na zavedenie formálneho vzdelávania v zmysle stanoveného množstva poznatkov, ktoré majú byť získané, alebo súboru zručností, ktoré majú byť zvládnuté.“ (Pokyny pre predškolskú výchovu „Školská osnova“, NICC, 1989).

V čase, keď sa deti stanú predškolákmi, majú mať už zvládnuté rozmanité schopnosti. Ak sa má stavať na učení, ktoré sa začalo doma a v jeho bezprostrednom okolí, musia predškolskí pracovníci deťom zabezpečiť herné aktivity s bohatou škálou náročnosti a ďalšie skúsenosti v motivujúcom prostredí. Treba sa zamerať na to, aby sa deti učili vlastným tempom, získavali pozitívny obraz o sebe samom ako jedincovi, aby boli schopné vyrovnáť sa s neistotou a učiť sa prostredníctvom pokusov a omylov.

3 Charakteristika predškolských detí

„... naša predstava dieťaťa je bohatá na možnosti, silná, vplyvná, kvalifikovaná a predovšetkým spojená s dospelými ľuďmi a ostatnými deťmi“ (Loris Malaguzzi).

Malé deti prichádzajú k predškolákovi v prevažnej väčšine ako aktívni, skúsení a nadšení „študenti“.

- Deti sú zaujaté sebou a okolitým prostredím, chcú skúmať, vyšetrovať a byť kreatívne. Sú prirodzene zvedavé, majú pocit údivu a úžasu.
- Rady nadväzujú dobré vzťahy s dospelými a rovesníkmi a užívajú si s nimi komunikáciu. Rozvíjajú svoju sebadôveru, sebaúctu a sebaovládanie. Často si vyberajú prácu v skupinách a niektoré vykazujú známky vedenia. Inokedy sa radšej hrajú samy.

- Rozvíjajú koncentráciu a rad zručností a kompetencií, ako je pozorovanie, rozhodovanie, riešenie problémov a komunikácia, a s podporou dospelých môžu zintenzívniť vlastné učenie sa.
- Užívajú si príbehy, rýmy a hudbu.
- Majú rady fyzické aktivity a stávajú sa fyzicky nezávislé.

4 Potreby predškolákov

Malé deti vyžadujú:

- bezpečné, stimulujúce a kontrolované prostredie, kde sa môžu cítiť šťastne a chránene,
- príležitosti na skúmanie, uspokojovanie vlastnej zvedavosti, skúmanie vnútorného aj vonkajšieho prostredia, možnosť znásobiť pocit úžasu, skúsenosti, úspechu a vytvárania pozitívneho postoja prostredníctvom učenia,
- určité časové obdobie na učenie prostredníctvom zapojenia sa do hry,
- spojenie citu a pochopenia dospelých, ktorí podporujú detský pocit pohody a rozširovania ich poznatkov,
- dospelých, ktorí s nimi budú zaobchádzať ako s jednotlivcami, podporovať ich a citlivo sa zapájať do ich hier.

S ohľadom na tieto potreby to znamená, že vo vzdelávacom pláne pre malé deti je potrebné:

- zabezpečiť rovnosť príležitostí, podporu fyzického, sociálneho, emocionálneho, kreatívneho a intelektuálneho rozvoja a zaistenie, aby sa cítili bezpečne, oceňované a súčasťou kolektívu,
- cieľavedome a flexibilne plánovať aktivity a umožňovať im, aby sledovali vlastné záujmy a rozvíjali ich svojím tempom,
- meniť a stimulovať ich stavaním na prirodzenej zvedavosti a túžbe experimentovať,
- podporovať aktívne učenie a pomáhať im rozvíjať zručnosti a dispozície, ktoré budú potrebovať v celoživotnom vzdelávaní,
- široko, rovnomerne nadväzovať na predchádzajúce vzdelávanie a poskytnúť im možnosť voľby a rozhodovania,
- poskytovať im príležitosť hrou a inými skúsenosťami rozvíjať učenie spojené s:
  - umením,
  - jazykovým rozvojom,
  - skorými matematickými skúsenosťami,
  - osobným, sociálnym a emocionálnym rozvojom,
  - fyzickým vývojom a pohybom,
  - svetom okolo nás.

5 Presadzovanie osvedčených postupov

„Hranie sa, ktoré je veľmi dobre naplánované a príjemné, pomáha deťom myslieť, rozvíjať ich porozumenie a zlepšiť ich jazykové schopnosti. Umožňuje deťom, aby boli kreatívne, aby skúmali a objavovali materiály, experimentovali, kreslili a testovali svoje závery... Taká skúsenosť je veľmi dôležitá pri udržiavaní záujmu detí, motivácii k učeniu ako jednotlivcov, tak aj v spolupráci s ostatnými.“

(Začíname kvalitou, The Rumbold Report HMSO, 1990)

Aby bolo možné plánovať, pripravovať a organizovať kvalitné predškolské vzdelávanie, pracovníci potrebujú pozorovať deti pri hre. Skúmajú a hodnotia vzdelávací plán a pravidelne doň zapisujú

záznamy. Informácie získané z týchto procesov im umožňujú zohľadniť potreby jednotlivých detí, ponúkajú vhodné zmeny a zabezpečujú postup v herných aktivitách.

O deťoch navštevujúcich predškolské zariadenia pracovníci zhromažďujú informácie od rodičov, opatrovateľov a iných odborníkov, ktorí deti dobre poznajú. Zamestnanci by mali vziať tieto informácie do úvahy pri zostavovaní plánov na podporu učenia detí.

6 Plánovanie

Plánovanie je veľmi dôležité z hľadiska podpory vzdelávania detí v ranom veku. Môže zabezpečiť, aby pedagogickí zamestnanci pracujúci s deťmi mali jasnú predstavu o tom, čo chcú deti naučiť a ako by mohli podporiť vzdelávanie pomocou aktivít, ktoré sú zaujímavé, rôznorodé a progresívne. Môže tiež vytvoriť obraz o tom, ako sa jednotlivé deti vyvíjajú, a pomôcť zamestnancom v ich ďalšom vzdelávaní.

Plány nie sú cieľom samej osebe, sú výsledkom procesu, ktorý je dôležitý. Umožňuje pracovníkom premýšľať a diskutovať o tom, **čo a ako** by sa mali deti učiť a ako najlepšie vytvoriť úspešné vzdelávacie prostredie. Je dôležité, aby do procesu plánovania boli zapojení všetci pracovníci.

Zamestnanci volia v mnohých smeroch rozvoj dlhodobých, strednodobých a krátkodobých plánov. Avšak môžu existovať aj iné prístupy k plánovaniu, ktoré sú rovnako užitočné, pretože poskytujú základ pre široký, vyvážený a progresívny program. Bez ohľadu na použitý spôsob by plánovanie malo byť užitočné pre dennodennú prácu s deťmi a malo by odrážať ich ciele a preferovaný spôsob práce. Treba tiež zabezpečiť, aby každý zúčastnený (vrátane rodičov) bol priebežne informovaný.

Plánovacie dokumenty by nemali byť považované za fixné alebo nemenné, pracovníci by sa nemali báť niečo zmeniť alebo pridať niečo nové po pozorovaní detských reakcií a výsledkoch hier.

Nasledujúca časť by nemala byť považovaná za normatívnu. Ponúka všeobecné usmernenia týkajúce sa obsahu rôznych foriem plánovania a mala by byť používaná flexibilne. Niektorí pracovníci môžu napríklad používať svoje strednodobé plány na identifikáciu učenia, zatiaľ čo zamestnanci v inom prostredí môžu rozhodnúť o detailoch v krátkodobom plánovaní.

7 Dlhodobé plány

Dlhodobé plány, v širšom zmysle slova učenie celej skupiny detí, zvyčajne prebiehajú celoročne. Je pravdepodobné, že budú:

- brať do úvahy vekové rozpätie detí a ich predošlé skúsenosti,
- zabezpečovať, aby deti zažili široký a vyvážený vzdelávací program so všetkými oblasťami vzdelávania so zodpovedným dôrazom,
- poskytovať stručný prehľad o vedomostiach, zručnostiach, konceptoch a progresiách očakávaných v rámci každej oblasti vzdelávania,
- zahŕňať sezónne, slávnostné a inak plánované udalosti, ktoré nastanú počas roka,
- východiskom pre strednodobé plány

8 Strednodobé plány

Strednodobé plány sú zvyčajne navrhnuté tak, aby preklenuli priepasť medzi dlhodobým a krátkodobým plánovaním. Strednodobé plány sa môžu týkať 6-týždňového alebo mesačného obdobia a je pravdepodobné, že:

- súvisia s dlhodobým plánom,
- berú do úvahy detské záujmy, fázy vývoja a predchádzajúce vzdelávanie a určujú postup pri nadobúdaní skúseností a/alebo pri učení,
- zoberú do úvahy prierez prístupu k učeniu napríklad pomocou rôznorodých tém,
- načrtnú plánovacie aktivity a požadované zdroje,
- identifikujú učenie, aby pracovníci mali v úmysle podporovať každú oblasť,
- budú hodnotiacou a informačnou bázou pre budúce plánovanie,
- zabezpečia, aby deti, ktoré zostávajú v zariadení dlhšie ako jeden rok, stále rozširovali svoje vedomosti a skúsenosti.

9 Krátkodobé plány

Krátkodobé plány by mali brať do úvahy individuálne potreby detí a reagovať na ich nápady a spontánne hry. Mali by byť dostatočne podrobné, aby informovali pracovníkov na dennej báze a zabezpečovali hladký priebeh nastavení s čo najlepším využitím času, priestoru a zdrojov. Vyhodnotenia plánov za každé časové obdobie a detských reakcií na aktivity a skúsenosti by sa mali stať základom na vypracovanie ďalšieho súboru plánov.

Plány by mali:

- zohľadniť nedávne pozorovania a hodnotenia detí,
- obsahovať prenos strednodobých plánov do zvládnuteľných krokov vrátane zážitkov a aktivít a zavedenie osobných zdrojov, identifikáciu potenciálu na podporu nového vzdelávania alebo posilňovania predchádzajúceho učenia,
- objasniť úlohu dospelých pri podpore učenia hrou a ďalších aktivít,
- zabezpečiť potreby jednotlivých detí,
- byť flexibilné pre neplánované aktivity a reagovať na detské myšlienky a zámery,
- identifikovať príležitosti v rámci programu na pozorovanie a hodnotenie detí,
- zabezpečiť výzvy v rámci hrových činností a meniť ich vzhľadom na detské reakcie tak, aby všetky deti mali možnosť urobiť pokrok,
- obsahovať hodnotenie na dennej/týždennej báze a informácie o ďalšom plánovaní.

10 Pozorovanie detí a ich hodnotenie

Dobré posudky detského vzdelávania sú založené na dennodennom pozorovaní a interakcii s deťmi v rôznych situáciách. Tieto pozorovania dovoľujú pracovníkom dozvedieť sa viac o detských záujmoch, skúsenostiach, o silných stránkach a oblastiach ich rozvoja. Získané informácie sú zásadné pri rozhodovaní o tom, ako by malo učenie detí pokračovať individuálne aj kolektívne. Detské úsilie a úspech by mali byť uznané, zdieľané a zaznamenané.

Keďže deti sa môžu hrať každý deň a za rôznych okolností, je preto dôležité, aby zamestnanci nerobili úsudky o ich schopnosti a kompetencii na základe jedného pozorovania. Dobré plánované, pravidelné a šikovné pozorovanie detských hier a jazyka by v priebehu určitého obdobia malo zabezpečiť presný obraz každého dieťaťa v každej oblasti vzdelávania.

Tieto informácie by mali byť systematicky zaznamenávané a mali by obsahovať podrobnosti o silných stránkach detí, o oblastiach, v ktorých môžu potrebovať dodatočnú podporu alebo možnosť vzdelávania sa, o krokoch, ktoré je potrebné prijať. Proces hodnotenia by mal nakoniec zahŕňať poskytovanie týchto informácií rodičom a deťom, takže rodičia majú jasnú predstavu o vývoji svojho dieťaťa, a tak ocenia úsilie a úspechy detí.

11 Plánované hodnotenia

Plánované pozorovanie by malo byť súčasťou krátkodobého plánovania a malo by určiť konkrétne podmienky, za akých sa môžu dospelí rozprávať s jednotlivými deťmi, mať pripomienky v priebehu jednotlivých aktivít a klásť otázky.

Napríklad pozorovanie detí sa môže zamerať na tieto aspekty:

- na to, čo sa rozhodnú hrať celý deň alebo týždeň,
- ako sa hrajú,
- s kým sa hrajú a hovoria,
- ich schopnosť sústrediť sa a vytrvať v úlohe,
- ako komunikovať s ostatnými deťmi a dospelými,
- ako reagovať na otázky vrátane otvorených otázok,
- rozsah potrebnej pomoci dospelých,
- špecifické zručnosti, ako je lezenie alebo rovnováha,
- ich záujem o knihy a príbehy,
- aký majú vzťah k rodičom a ďalším dospelým.

Keď sú deti v predškolských zariadeniach, je vhodné zamerať sa predovšetkým na ich osobný, sociálny a emočný vývoj, ich vývoj jazyka a ich fyzický vývoj vrátane akýchkoľvek zdravotných problémov. Pozorovania by nemali byť príliš konkrétne, pretože to môže brániť dieťaťu predviesť, čo vie, chápe a čo môže robiť. Z tohto dôvodu by záznam o pozorovaní s použitím vie/nevie nebol najvhodnejší.

12 Vedenie evidencie

Písanie poznámok z pozorovania trvá dlho, takže zaznamenávame iba užitočné informácie. Dôležité informácie zapisujeme hneď, keď sa stanú, aj počas náročného dňa, inak môžeme zabudnúť detaily a informácie budú nepresné. Personál potrebuje vytvoriť spôsob, aby informácie boli zaznamenané v stručnej, systematickej a zvládnuteľnej forme. Môže vytvoriť napríklad súbor s dátumom pozorovania v notebooku/denníku alebo v poznámkach.

Pozorovania môžu byť zaznamenané v profile dieťaťa, pričom zamestnanci majú dôkazy o tom, že dieťa:

- sa naučilo niečo nové,
- rastie v sebadôvere alebo prejavuje osobitný záujem,
- zažíva konkrétne ťažkosti,
- demonštruje učenie, ktoré potvrdzuje očakávania zamestnancov alebo im odporuje,
- prejavuje pochopenie toho, čo sa očakáva,
- vykazuje, že existuje medzera v chápaní.

Tieto pozorovania tvoria obraz o vývoji detí a mali by byť využívané pri plánovaní. Okrem písomných profilov pokroku poskytujú informácie o ich vzdelávaní a rozvoji aj ukážky detskej výtvarnej práce, experimentálneho písania alebo fotografie výsledkov ich hry.

Ak dieťa nevie, že informácie o ňom sa zaznamenávajú, dajme mu túto informáciu. Môže sa to uskutočniť tak, že mu povieme o jeho úspechu, a povieme aj to, že chceme tieto informácie zaznamenávať. Nezabudnime preto zapisovať, ako dobre pokračuje.

Rodičia a deti by mali byť podporovaní, aby prispievali k posudkom. Rodičia často robia poznámky o vzdelávaní svojho dieťaťa a dospelí pracujúci v predškolských zariadeniach môžu vytvoriť vlastné

hodnotenie dieťaťa. Deti môžu hovoriť o tom, v čom si myslia, že sú dobré, alebo o ich konkrétnych záujmoch. Môžu byť zapojené do výberu obrázkov alebo fotografií, ktoré urobili kvôli záznamom.

13 Poskytovanie informácií

Informovanie rodičov by malo mať podobu dialógov medzi rodinou a predškolským zariadením. Mali by byť vytvorené neformálne a plánované/formálne príležitosti na podávanie správ. Zamestnanci by mali zabezpečiť, aby proces rozpoznania silných stránok a záujmov dieťaťa dokumentoval dosiahnutý pokrok. Rodičom je potrebné poskytnúť jasný a presný obraz o rozvoji a vzdelávaní ich dieťaťa.

Neformálne správy sa môžu odovzdávať dennodenne formou komunikácie zamestnancov s rodičmi pri príchode do predškolského zariadenia alebo odchode z neho alebo formou prezerania ukážok prác ich dieťaťa. Opatrenia týkajúce sa príchodu detí do zariadenia a časy odchodov by mali umožniť rodičom bez náhlenia hovoriť s pracovníkmi o ich deťoch.

Formálne podávanie správ by malo zahŕňať individuálne stretnutia s rodičmi. Poskytované informácie by mali odrážať údaje v záznamoch dieťaťa a mali by zdôrazňovať jeho úspechy a zároveň identifikovať oblasti, v ktorých môže byť poskytnutá ďalšia podpora. Zamestnanci by mali poskytnúť rodičom spätnú väzbu spôsobom, ktorý im bude jasný. Mali by počúvať pripomienky alebo názory rodičov, diskutovať o ďalších krokoch v učení dieťaťa a navrhnúť spôsoby, ako môžu rodičia toto učenie podporiť. Aj zariadenia by mali poskytnúť rodičom písomné správy na konci roka.

Skôr než dieťa prejde na základnú školu, relevantné informácie o jeho pokroku v učení by mali byť poskytnuté príslušnej základnej škole, aby učitelia mohli v prvom roku vhodne naplánovať jeho vzdelávanie.

14 Odraz a hodnotenie praxe

Odraz a hodnotenie praxe je stredobodom zlepšenia vyučovania. Po zavedení krátkodobých plánov by mali všetci dospelí, ktorí pracujú v zariadeniach, diskutovať o týchto aspektoch:

- detská dôvera a záujem o činnosti,
- čo bolo úspešné a či došlo k očakávanému učeniu,
- ako by mohli byť aktivity zmenené, prispôsobené alebo rozšírené vzhľadom na zlepšenie učenia alebo splnenie efektívnejších potrieb jednotlivých detí,
- ako zamestnanci podporili deti počas hry,
- ako môžu byť myšlienky detí rozšírené,
- ako by mohli byť aktivity viac stimulujúce a atraktívne pre deti,
- ako môže byť priestor a čas efektívnejšie organizovaný,
- ďalšie zdroje, ktoré by mohli zlepšiť učenie.

Diskusia by mala napredovať a prijímať rozhodnutia, ktoré prinesú zlepšenie vo vzdelávaní detí. Ku koncu roka by mali zamestnanci premýšľať o činnostiach/témach, ktoré deti zažili v priebehu celého roka, a o pokroku, ktorý urobili. Niektoré zásady môžu byť užitočné na získanie spätnej väzby od rodičov pomocou krátkeho dotazníka. Tieto informácie by mali byť využité pri plánovaní pre nasledujúci rok.

15 Úlohy zamestnancov

Zamestnanci pracujúci v predškolskom zariadení by mali mať radi prácu s malými deťmi. Mali by mať záujem o celkový rozvoj každého dieťaťa v rámci plánov. Zamestnanci musia mať jasnú predstavu o tom, ako sa malé deti učia a rozvíjajú, a musia sa snažiť pochopiť každé detské zázemie a potreby. Dospelí, ktorí pracujú s malými deťmi, musia byť flexibilní, musia zabezpečiť detskú pohodu a podporovať sebavedomie detí.

Dospelí majú zásadnú úlohu v podpore vzdelávania detí. Mali by dať deťom potrebný čas na začlenenie sa do zariadenia a mali by reagovať na rôzne a meniace sa potreby všetkých detí v priebehu celého roka. Zamestnanci by mali venovať osobitnú pozornosť tým deťom, ktoré sú menej sebaisté, pomáhať im zoznámiť sa s každodennou rutinou a podporovať pocit spolupatričnosti. Vedúci/zástupca by mal ísť príkladom, pôsobiť ako vzor pre ostatných zamestnancov pracujúcich v zariadení.

Je dôležité, aby zamestnanci spoločne plánovali a organizovali vzdelávanie detí v atmosfére vzájomnej dôvery a rešpektu. Hoci úloha personálu v zariadení sa v priebehu času stráveného s deťmi líši, mali by pracovať ako tím, podporovať sa a rozvíjať vzdelávanie detí. Mali by sa dohodnúť aj na prístupe k vyučovaniu, musia byť realistickí v očakávaniach od detí, rozvíjať a podporovať ich vzťahy. Musia byť flexibilní v rámci veľkých a malých skupinových aktivít, aby bolo možné podporovať aj individuálne potreby detí. Deti potrebujú mať istotu, vyskúšať nové nápady alebo sa zúčastniť nových výziev v prostredí, kde sa neboja urobiť chybu alebo niečo zlé. Personál by mal umožniť deťom pracovať prostredníctvom svojich frustrácií, podporovať ich v hľadaní a riešení problémov.

Zamestnanci musia dbať na zdravotné a bezpečnostné podmienky detí pri objavovaní prostredia, vysvetľovať, ako používať zariadenia bezpečne a kedy je bezpečné zapojiť sa do fyzickej hry. Mali by byť oboznámení s pokynmi a riadiť sa osvedčenými postupmi prijatými od vzdelávacích centier a knižníc, zdravotných fondov a iných príslušných agentúr. Mali by tiež zaviesť postupy na ochranu detí, ako to požadujú ministerstvá.

Citlivá podpora a včasné zapojenie zamestnancov do detských hier je nevyhnutné na to, aby vyučovanie bolo stimulované a skúsenosti z hry prehlbované. Účast' dospelých môže predĺžiť hru a myslenie detí napríklad zavedením novej slovnej zásoby a modelovacieho jazyka, vhodne pomocou otvorených otázok podporovať ich myslenie tým, že budujú na svojich predstavách, a tým, že ich chvália a povzbudzujú za ich úsilie. Dospelí by mali načúvať deťom a dať im čas na reagovanie. Je dôležité, aby deti pozorovali hrajúce sa deti pred výberom vhodného času na zapojenie sa do hry.

Dospelí sa môžu zapojiť do detskej hry:

- prirodzenou interakciou,
- tým, že sa hrajú po boku detí a stávajú sa účastníkmi činností,
- tým, že komentujú ich hry,
- na základe pozvania detí,
- v prípade, že deti požiadajú o radu a pomoc,
- v prípade, že hra sa stane neproduktívnou alebo nevhodne sa opakujúcou,
- v prípade, že je nedostatok záujmu o niektoré činnosti,
- v prípade, že dieťa nie je stále aktívne zapojené do hry,
- tým, že poskytuje ďalšie vybavenie,
- v prípade, že je potrebné podporovať deti v priebehu sporu,
- ak sú deti v nebezpečenstve.

16 Vzdelávacie prostredie

Zamestnanci by mali vytvoriť obohacujúce a stimulujúce prostredie, ktoré bude podporovať efektívne učenie. To znamená, že predstavia deťom príležitosti na objavovanie, experimentovanie, kde môžu plánovať a rozhodovať samy za seba, a tým im umožňujú pokrok v ich vzdelávaní a rozvoji. Zamestnanci by mali spolupracovať pri vytvorení vonkajšieho aj vnútorného vzdelávacieho prostredia, ktoré bude motivujúce a príjemné pre deti a ktoré im umožní vybrať z celého radu aktivít, počas ktorých sú v bezpečí. Zamestnanci by mali zabezpečiť prezentáciu detských prác, aby k nim deti mali prístup a aby ich motivovali k tomu, aby zobrazovali svoje vlastné práce, a to napríklad tak, že im poskytujú priestor vo vhodnej výške, kde môžu umiestniť svoje fotografie a modely. Vonkajšie učenie je neoddeliteľnou súčasťou celkového vzdelávacieho programu a malo by prispieť k vzdelávaniu vo všetkých vyučovacích predmetoch. Ide o viac než duplikovanie vnútorných aktivít vonku. Zamestnanci by mali starostlivo plánovať, aby využili jedinečné príležitosti vonkajších priestorov. Vonkajšie učenie by malo byť časté, bezpečné, pestré a stimulujúce a malo by poskytnúť deťom vyvážený program, ktorý zaistí pokrok v ich učení. Napríklad dať deťom príležitosť na fyzickú aktivitu, na ticho, preskúmať prírodu, pozrieť sa na knihy, počúvať príbehy a písať, stavať pomocou stavebných materiálov, zúčastniť sa hry na odľahlých miestach a zapojiť sa do činností, ktoré posilnia ich organizmus. Detské učenie by malo byť výzvou, aby deti rozvíjali vlastné nápady a využívali otvorené zdroje.

Je dôležité, aby personál plánoval čo najlepšie využitie priestoru, vybavenia a času, aby deti mohli plne využívať dostupné zdroje.

17 Priestor

Pre bezpečné hranie je potrebné zväziť priestor. Niekedy je možné vytvoriť ďalší priestor preskupením nábytku, odstránením zbytočného zariadenia, pomocou malého prenosného zariadenia alebo rotačného zariadenia nápadito rozvíjať herné činnosti. Úpravou herne často podnietime nový záujem o hrové aktivity.

Plánovanie vonkajšieho priestoru alebo priestoru vo veľkých halách by malo byť zamerané na rôzne činnosti v rôznych časových etapách. Treba definovať priestor tak, aby energické hry neboli v rozpore s pokojnejšími aktivitami. Veľmi veľké plochy si môžu vyžadovať rozdelenie priestoru na viac zodpovedajúcich samostatných priestorov (napríklad pomocou kužeľov). Pracovníci by mali povzbudzovať deti navrhnutím priestoru tak, aby mohol byť využitý tam, kde budú konkrétne aktivity, a mať možnosť premiestňovať vhodné zariadenia v týchto priestoroch.

18 Materiály a zariadenia

Deti potrebujú prístup k širokej škále materiálov, ktoré budú poskytovať nové a náročné skúsenosti. Pripravené by mali byť pred príchodom detí, mali by im byť k dispozícii po celý deň a postupne dokladané. Je dôležité, aby materiály boli bezpečné, čisté, svieže, atraktívne a prístupné pre deti.

19 Čas

Dobre organizovaný deň spočíva v tom, že čas je skutočne využitý deťmi, ktoré sú účelne zapojené do aktivít v priebehu celého dňa. Je dôležité, aby bol deň dieťaťa organizovaný a rozdelený vhodným spôsobom medzi:

- vnútorné a vonkajšie ihrisko, deti potrebujú čas, aby sa rozhodli, usadili a rozvíjali svoju hru,

- činnosti, ako je čas rozprávania príbehov, čas na hudbu a rutiny, činnosti spojené s neformálnym časom občerstvenia,
- časy príchodu a odchodu, dať čas dieťaťu a umožniť mu neformálny kontakt s rodičmi/zamestnancami.

20 Zabezpečenie rovnosti príležitostí

Je dôležité, aby malé deti pochopili, že vidíme svet rôznymi spôsobmi v závislosti od našich kultúrnych, spoločenských a náboženských hľadísk. Zamestnanci zariadení by mali uznať a rešpektovať kultúru, vieru a životný štýl rodín všetkých detí. Pri plánovaní treba zahŕňať činnosti a zdroje, ktoré podporujú rešpekt voči rôznorodosti vrátane rozmanitosti v rámci našej spoločnosti. Príklady zahŕňajú rozhovory o kultúrnych a náboženských sviatkoch, príprave jedla z rôznych krajín, čítanie príbehov alebo počúvanie hudby rôznych kultúr a zobrazovanie fotografií kultúrnych tradícií.

Deti by mali mať možnosť skúmať situácie, vyjadriť svoje pocity bez prihliadnutia na pohlavie. Neobmedzovať deti v rôznych typoch úloh a podporovať obe pohlavia vo vedúcich pozíciách, deti by mali mať možnosť hovoriť s dospelými o tradičných a netradičných úlohách. Chlapci a dievčatá by mali byť podnecovaní, aby sa hrali so všetkými hračkami a vybavením, ktoré majú v zariadení k dispozícii. Postupy by mali byť organizované spôsobom, ktorý nezáleží na pohlaví.

Deti s dodatočnými potrebami a tie, pre ktoré angličtina nie je rodným jazykom, majú právo na rovnaký prístup k všetkým oblastiam vzdelávania, aby sa ich schopnosti plne vyvinuli. Je dôležité, aby všetci zamestnanci rozpoznali schopnosti týchto detí, a tam, kde je to vhodné, požiadali o radu a podporu, ktorá im umožní uspokojiť potreby detí a podporovať ich vzdelávanie.

21 Deti so špeciálnymi vzdelávacími potrebami

Pod pojmom „dieťa so špeciálnymi vzdelávacími potrebami“ sa rozumie dieťa, ktoré má mentálne problémy, ktoré si vyžadujú osobitné vzdelávacie postupy. Niektoré z problémov, ktoré majú malé deti, sú dočasné a vyriešia sa postupným vývinom, zatiaľ čo iné sú dlhodobé a vyžadujú si dodatočnú podporu, aby sa zabezpečil pokrok týchto detí. Zamestnanci by mali vziať do úvahy aj tie deti, ktoré si vyžadujú, aby vzdelávanie bolo nápadité a rozšírené nad rámec toho, čo je bežne poskytované deťom v predškolskom období alebo nepatrí do kategórie so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.

Prijatie detí s dlhodobými špeciálnymi vzdelávacími potrebami do skupiny môže byť obohacujúca skúsenosť pre dieťa a ostatné deti, ako aj pre zamestnancov a rodičov. Takáto integrácia však vyžaduje starostlivé a detailné plánovanie pred a po prijatí. Zamestnanci a rodičia by mali vyhľadať pomoc vhodných odborníkov, aby zamestnanci mohli zabezpečiť osobitné potreby dieťaťa.

Je dôležité včas rozpoznať ťažkosti, ktoré dieťa zažíva. Od počiatkovej fázy konzultovať s rodičmi a informovať ich o všetkých ťažkostiach, ktoré ich dieťa môže zažívať. Identifikácia problémov by sa mala vykonávať prostredníctvom starostlivého pozorovania dieťaťa, záznamom o jeho reakciách na aktivity a úzkou spoluprácou s ďalšími odborníkmi. Môže to vyžadovať vypracovanie individuálnych plánov na splnenie potrieb dieťaťa alebo identifikovať vhodnú podporu počas hry a ďalších plánovaných aktivít. Zamestnanci by mali zabezpečiť, aby dieťa, ktoré sa správa neadekvátne, bolo častejšie hodnotené.

Je dôležité, aby si všetci pracovníci v zariadení boli vedomí konkrétnych potrieb každého dieťaťa aj tam, kde má dieťa ďalší pomocný personál. V prípade, že zamestnanec zodpovedá za podporu individuálneho vývoja dieťaťa, mal by zabezpečiť, aby sa dieťa vyvíjalo natolko nezávisle, ako je to možné, aby bolo podporované a povzbudzované pri rozhodovaní a stalo sa súčasťou skupiny. Po čase môže zamestnanec odstúpiť od skupiny, pracovať s celou skupinou alebo umožniť ďalšiemu personálu

prácu s dieťaťom. V záujme splnenia osobitných potrieb dieťaťa môže byť požadovaná flexibilita usporiadania sedení alebo dĺžka sedení.

Zamestnanci pracujúci v predškolskom prostredí by mali tiež dodržiavať kódex praxe pre deti so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.

22 Deti v írskych – stredných zariadeniach

Okrem rozsahu vzdelávacích príležitostí uvedených v týchto usmerneniach pracovníci v írskych stredných zariadeniach môžu využívať vhodné neformálne jazykové aktivity, ktorých cieľom je podporiť úroveň spôsobilostí v írčine, ktorá pomôže pripraviť deti na vstup do írskych základných škôl. Zamestnanci musia používať model jazyka vhodne a naplno využívať potenciál slobodne zvolenej hry, rutinné situácie a neplánované činnosti. Používať írčinu v zmysluplných súvislostiach a jednoduchých frázach, vetách, riekankách a pesničkách, opisovať detskú aktivitu a vyjadrovať sa k nej. Deti by mali počúvať a začať používať jazyk, ktorý je prirodzene spojený s ich životom, záujmami a potrebami. Pri plánovaní úspešného rozvoja írskoho jazyka by mali pracovníci vziať do úvahy:

- detské štádium vývoja a najmä ich celkový rozvoj jazyka,
- pomer plynulého reprodukovania írčiny žiakom,
- detský jazykový pôvod,
- spôsob posúdenia pokroku detí.

Detské jazykové zručnosti sa objavujú postupne. Personál by sa mal najprv zamerať na rozvoj detského chápania írskoho jazyka a zoznámenie sa s kľúčovými slovami a frázami, a to najmä tými, ktoré súvisia s ich hrami a každodennou rutinou. Poskytovaním bohatého jazykového prostredia by mal personál postupne podporovať detské použitie jednoduchých slov a fráz v írčine ako prirodzenú súčasť ich hry. Je dôležité, aby monitorovali celkový vývoj jazyka detí (nielen ich vývoj v írskom jazyku) tak, aby získali dobré znalosti o detskom vývoji, a tam, kde je to potrebné, aby identifikovali individuálne špeciálne vzdelávacie potreby.

23 Rozvoj mladších detí

Mladšie deti potrebujú bezpečné a fyzicky vhodné prostredie, kde majú priestor na pohyb a skúmanie pomocou všetkých svojich zmyslov. Je dôležité, aby zamestnanci rozpoznali jednotlivé etapy vývoja mladších detí a mali realistické očakávania. Je potrebné, aby sa zabezpečili príslušné zdroje a činnosti boli poskytované podľa potrieb detí.

Personál musí zvážiť, ako by mohol poskytnúť vhodný pomer dospelý/dieťa pre mladšie deti, aby ich mohol zaradiť do zariadenia a sledovať ich pokrok. Zamestnanci by mali byť flexibilní vzhľadom na činnosti, ktorých sa tieto deti zúčastňujú, a na čas, ktorý strávia v zariadení, umožňujúc im dlhší čas na zaradenie sa, ak je to potrebné.

Informácie o tom, ako by mohlo byť podporované mladšie detské učenie, možno nájsť:

„Od narodenia do troch záleží“, rámec podporovania detí v ich prvých rokoch (Sure Start).

24 Zapojenie rodičov ako partnerov

Väzby medzi domovom a školou sú dôležité na všetkých stupňoch vzdelávania, ale najmä v predškolskom období. Rodičia sú prví pedagógovia dieťaťa a hrajú dôležitú úlohu v predškolskom

živote. Takže rodičia a zamestnanci by sa mali považovať za partnerov vo vzdelávaní detí. Tam, kde rodičia dostávajú dôležité informácie o svojich deťoch, sa to môže použiť na podporu rozvoja jednotlivých detí.

S cieľom efektívne zabezpečiť obojsmernú komunikáciu musí byť zabezpečené vzdelávanie detí, dôvera a istota. Ak to chcete urobiť, uistite sa, že rodičia sa cítia pohodlne a vždy vidia zamestnanca ako starostlivého, prístupného a dobre informovaného človeka. Rodičia by mali byť plne informovaní o vzdelávacom programe, pokroku svojho dieťaťa a o tom, ako môžu podporiť učenie svojho dieťaťa doma tým, že sú s ním pravidelne. Treba si urobiť čas na vypočutie obavy a nádeje rodičov, ktoré sa týkajú ich detí. Je potrebné ukazovať detské práce s opisom slúžiacim na vysvetlenie prebiehajúceho učenia a vytvoriť priestor pre rodičov napríklad na informácie o pripravovaných aktivitách, zdraví a na ich otázky a odpovede, ktoré určujú prax v zariadeniach.

Skôr ako začne dieťa navštevovať predškolské zariadenie, je dôležité, aby malo kontakt s rodičmi a inými deťmi. Rodičia by mali byť informovaní o učebných osnovách a každodennej rutine. To možno zaistiť tak, že rodičia sa stretávajú na individuálnych stretnutiach, na dňoch otvorených dverí alebo na rodičovskom združení. Vyžaduje sa určitý stupeň flexibility, a to pri prijímaní detí, pri ich príchode a odchode, aby boli šťastné a aby rodičia mali možnosť bez náhlenia hovoriť s personálom.

Rodičia a ďalší členovia rodiny môžu podporovať príležitosti na vzdelávanie uvedené v osnovách. Môžu napríklad hovoriť s deťmi o ich práci, záujmoch alebo môžu byť zapojení do príbehu/knižného kútika. Je však dôležité, aby dostali jasný návod, ako sa zúčastniť, a informácie o príslušných otázkach ochrany detí; rodičia musia začať pracovať s deťmi. Je tiež dôležité, aby rodičia mali pocit, že ich príspevky sú ocenené.

Zážitky detí v predškolskom období môžu často pokračovať doma napríklad výberom knihy a spoločným čítaním. Deti sa doma vzdelávajú podobne ako v predškolskom zariadení.

25 Prechod na základnú školu

Dobrá spolupráca medzi predškolskými zariadeniami a základnými školami je rozhodujúca pre zabezpečenie kontinuity a vývoja v detskom učení. Ak chceme zabezpečiť deťom hladký prechod z predškolského zariadenia do základnej školy, pozvime učiteľa základnej školy na návštevu zariadenia, aby spoznal učebné prostredie a učebné osnovy, podľa ktorých prebiehalo vzdelávanie. Tiež treba zabezpečiť, aby deti mohli navštevovať základnú školu. Mohli by sa napríklad zúčastniť koncertu, ísť na „piknik medvedíkov“ alebo počúvať príbehy. Deťom treba ukazovať fotografie učiteľov, ktorí ich budú učiť, a tak bude každé dieťa oboznámené s budúcimi učiteľmi.

Ku koncu predškolského vzdelávania by mali rodičia a zamestnanci diskutovať o presune do základnej školy. Predškolskí zamestnanci by mali spolupracovať s pracovníkmi škôl, do ktorých deti prejdú. Informácie, ktoré musia byť odovzdané (o pokroku dieťaťa), by mali byť prediskutované s rodičmi.

26 Kontakt so spoločnosťou a inými agentúrami

Je dôležité, aby sa vyvíjali dobré vzťahy a komunikácia medzi vzdelaním, zdravím a sociálnymi službami tak, aby deti a ich rodiny mali širokú a koordinovanú podporu, ktorá zodpovedá ich potrebám a zaistí, aby sa každé dieťa cítilo dobre.

Pred prijatím a po celý čas, ktorý dieťa strávi v predškolskom zariadení, by sa zamestnanci mali snažiť spolupracovať s ostatnými profesionálmi v atmosfére vzájomnej dôvery, rešpektu a otvorenosti. Vďaka spolupráci rodičov by to malo zabezpečiť výmenu cenných informácií, ktoré budú nápomocné pri plánovaní vzdelávania dieťaťa. Profesionáli z iných agentúr môžu byť vyzvaní, aby podporili stretnutia a organizovanie akcií pre rodičov.

27 Vzdelávací program

„Je to len vtedy, keď sa osnovy vyvíjajú podľa potrieb detí, ktoré môžu byť zobrazené ako efektívne pri podpore učenia.“

Pokyny pre predškolskú výchovu „Curriculum“ NICC 1989

Kým vzdelávací program pre predškolské vzdelávanie je spracovaný v šiestich samostatných okruhoch (ďalej len umenie, jazykový rozvoj, skoré matematické skúsenosti, osobný, sociálny a emočný vývoj, fyzický vývoj a pohyb, svet okolo nás), deti by mali zažiť holistický spôsob hry a ďalšie relevantné skúsenosti. To môže zahŕňať použitie tematického prístupu k plánovaniu (napríklad pre príbehy, básne a piesne).

Deti by mali mať možnosť použiť celý rad zdrojov, informačných a komunikačných technológií (napríklad fotoaparáty, posluchové centrá a počítače), ktoré budú motivovať, posilňovať a rozširovať učenie a poskytnú im príležitosť, aby sa zapojili do seba vzdelávania.

28 Umenie

Byť kreatívny je o tom, ako robiť nové veci, riskovať a experimentovať, prichádzať s novými nápadmi, riešeniami problémov a vyrovnaním sa s neistotou. Kreatívna hra nielen pomáha podporovať tieto zručnosti, ale môže tiež pomôcť s emočným vývojom, podporovať estetické povedomie a je cestou k seba vyjadreniu.

Deti potrebujú povzbudenie a stimuláciu zo strany dospelých, ktoré im pomôžu vyjadriť vlastné myšlienky, rozšíriť kreativitu a rozvíjať originalitu myslenia. Tiež potrebujú príležitosti na objavovanie a zdieľanie myšlienok, nápadov a pocitov prostredníctvom umenia a dizajnu, hudby, pohybu, tanca a dramatických činností, ktoré podnecujú a podporujú dospelí.

Oceňovanie a podpora detských prirodzených vlastností, akými sú zvedavosť a živé predstavy. Pomôžte im riskovať a skúšať nové veci a prijať fakt, že ich myšlienky nemusia nutne fungovať. Povzbudzujte ich, aby preskúmali svoje vlastné nápady bez kopírovania niekoho iného. Pomôžte im sledovať, počúvať a hovoriť o svojich skúsenostiach použitím vhodného jazyka a naučte ich oceniť vlastnú prácu, ako aj iné spôsoby práce. Len čo zistia, čo všetko dokážu, budú zažívať radosť z úspechu a rozvíjať sebadôveru a sebaúctu.

V rozvoji detskej tvorivosti v umení nezabudnite zdôrazniť proces detskej radosti a učenia, ktoré sa odohráva skôr ako hotový výrobok, a osláviť jedinečnosť práce každého dieťaťa.

29 Umenie a dizajn aktivity

Umenie a dizajn sú prírodné prostriedky komunikácie a vzdelávania pre malé deti. Pomáhajú im myslieť prostredníctvom nápadov, rozvíjať vizuálne, priestorové a hmatové vedomie a rozvíjať vyšetrovacie a manipulačné schopnosti. Prostredníctvom slobody v hre budú deti skúmať prírodné a umelé materiály a budú mať možnosť experimentovať s farbou, tvarom, štruktúrou a textúrou. Poskytnúť im príležitosť vytvorenú v priestore, kde sa môžu kedykoľvek vrátiť a dokončiť alebo zmeniť svoju prácu a kde majú prístup k širokej škále kvalitných materiálov, médií a nástrojov, ktoré by mali byť dopĺňané alebo vymenené počas určitého obdobia. Nechajte ich vybrať si vlastné aktivity a zaviesť vlastné nápady. A zabezpečte, aby ich práce videli ostatné deti a dospelí vrátane rodičov.

Deti by mali mať možnosť pracovať v interiéri aj exteriéri a občas vytvoriť „dočasné obrázky“ použitím materiálov, ako sú kamene, palice, perie, sklenené koráliky, gombíky a karty. Tieto „dočasné

obrázky“ môžu byť zmenené tak, aby sa materiály mohli znovu použiť. Deti zúčastňujúce sa hry by mali mať možnosť:

maľovať a kresliť

- na vertikálnej a horizontálnej úrovni, používaním papierov rôznych farieb, tvarov, textúr a veľkostí,
- maľby/kresby prostredníctvom priameho pozorovania objektov (napr. kvetov, ovocia, zvierat),
- na iné povrchy, ako sú tkaniny, karty, plexisklo, okná,
- experimentovať s rôznymi médiami a nástrojmi, ako sú farby, pastelky, ceruzky, kriedy, uhličky, pastely, štetce, prsty, huby a hrebene,
- preskúmať farby a textúry napríklad zmiešaním farieb, použitím maľovania s pieskom, „trblietok“ alebo pridaním lepidla,
- vytvárať obrázky napríklad tým, že vytlačia každodenné predmety, fúkaním na obrázky vytvoria bublinkové obrazy, pomocou vosku, použitím atramentu a experimentovaním s holiacou penou;

použiť papier, kartón, drevo, tkaniny a zberné suroviny

- preskúmajte materiály rôznych textúr, ktoré ponúknu zmyslové skúsenosti,
- vyfoťte obrazy a modely s použitím rôznych materiálov, ako sú papier, karty, škatule, tkaniny, povrazy, vlny, perie, „trblietky“, flitre a gombíky,
- skúmajte rôzne spôsoby spájania materiálov vrátane použitia rôznych druhov lepidla, pásky a sponky, ako aj gumičky a spinky na papier,
- používajte nástroje, ako sú napr. nožnice a dierkovače;

používať poddajné materiály

- práca a skúmanie vlastností, veľké množstvo hliny, stláčanie, splošťovanie, štiepanie a modelovanie,
- vzory materiálov s použitím rôznych nástrojov a prírodných materiálov, ako sú mušle, listy, šišky, nožnice, zemiaky, nože a vidličky,
- použitie materiálov, ako sú lesk a farba na zlepšenie ich práce.

30 Hudobné aktivity

Hudobná aktivita poskytuje deťom príležitosť na objavovanie a vyjadrovaniu pocitov nad rámec verbálnej komunikácie. Hudba poskytuje kontext na rozvíjanie tvorivosti, sebavedomia a sebaúcty a môže dať deťom nekonečnú radosť. Pomáha im naučiť sa počúvať, rozlišovať medzi zvukmi a reagovať na rytmus.

Ak sa deti zúčastňujú hry a ďalších aktivít v interiéri aj v exteriéri, mali by mať možnosť:

- počúvať a zapojiť sa do spevu riekaniak a jednoduchých piesní,
- počúvať rôzne hudobné štýly, reagovať na rytmus vhodnými spôsobmi, ako je tleskanie, pochodovanie, kývanie hlavou,
- počúvať hudbu a slobodne reagovať výrazným pohybom,
- uvedomiť si rôzne druhy zvukov vydávané rôznymi nástrojmi, nahlas/potichu, vysoké/nízke zvuky,
- uvedomovať si zvuky v prostredí (spev vtákov a dopravné prostriedky),
- preskúmať spôsoby, ako vytvoriť zvuky pomocou predmetov, ako sú jednoduché bicie a iné hudobné nástroje,
- vytvoriť a používať vlastné jednoduché hudobné nástroje.

31 Divadelné aktivity

Divadlo umožňuje deťom vyjadriť vlastné pocity a predstavivosť vo verbálnej a neverbálnej komunikácii. Prostredníctvom hrania rolí, tanca a pantomímy vstúpia do odlišného sveta a vymýšľajú rôzne situácie doma, v škole, v spoločnosti a vo svojich predstavách. Účasť na týchto činnostiach tak v interiéri, ako aj v exteriéri pomáha deťom rozvíjať sebaúctu a sebavedomie a prispieva k ich ústnemu vývoju jazyka a ich sociálnemu a emočnému vývoju. Zamestnanci by sa mali citlivo zapojiť a podporovať divadelné roly. Môžu tak robiť spojením hry, navrhnutím nového kontextu alebo pridaním zdroja.

Ak sa deti zúčastňujú hry, mali by mať možnosť:

- pripojiť sa k skupine zapojenej do predstavenia,
- zapojiť sa do vlastného predstavenia za predpokladu, že dodržia úlohy,
- použiť oblečenie a rekvizity, a tak zlepšiť svoju hru,
- vidieť dospelých napr. v úlohách pacienta v nemocnici alebo zákazníka v obchode, kaderníctve či kaviarni,
- skúmať možnosti využitia bábok a plyšových hračiek pri tvorbe scenára, príbehu alebo vyjadrenia vlastných myšlienok.

32 Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti skúmajú celý rad materiálov, ocenia farbu, tvar, textúru a zvuk. Vyjadria svoje myšlienky a pocity pomocou predstavivosti. Tieto prezentácie sa stanú podrobnejšie, ak bude narastať ich schopnosť sústrediť sa a pozorovať. Deti budú rozvíjať svoje manuálne zručnosti, ak zvládnu vhodné nástroje. Začnú si ceniť vlastné práce a práce ostatných detí. Vyjadria myšlienky a pocity pri hraní rolí a začnú predpokladať odlišné roly. Budú sa učiť skladby, počúvať, reagovať na hudbu a tvoriť vlastnú hudbu spevom, tleskaním a hraním na jednoduchých bicích nástrojoch.

33 Jazykový vývoj

Jazykový vývoj má zásadný význam pre život a učenie a zaoberá sa viac než rastom slovnej zásoby. Jazyk sa používa na komunikáciu s ostatnými, zdieľanie a vyjadrovanie pocitov, poskytovanie a získavanie informácií a pochopenie a rozvíjanie myšlienok.

Deti prinášajú do predškolského zariadenia vlastné skúsenosti používania jazyka, hodnotu týchto existujúcich jazykových zručností a ich použitie ako východiskový bod. Pomôžte deťom s istotou komunikovať s dospelými a ostatnými deťmi a vyjadriť ich vlastné potreby, myšlienky a pocity.

Detské posluchové a komunikatívne schopnosti sa vytvárajú počas rozprávania so zamestnancami a počas hry s ostatnými deťmi. Počúvaním detí a pomocou starostlivo vybraných komentárov a otázok s otvoreným koncom môže personál pomôcť deťom v ich myslení a budovaní ich dôvery v používanie jazyka. Môže pomôcť deťom rozvíjať jazyk na komunikáciu a udržanie konverzácie citlivým a úctivým spôsobom. Môže predstaviť novú slovnú zásobu, a tak povzbudiť deti, aby rozšírili svoje frázy a vety. Personál by mal vytvoriť prostredie, kde sa deti môžu rozprávať s priateľmi v uvoľnenej atmosfére.

Počúvanie a spájanie slov sa stáva veľmi dôležitým prvkom detských jazykových skúseností. Zamestnanci by mali dávať pozor na príležitosti počas hry a mali by využívať celý rad aktivít a hier, aby zaviedli do slov rým.

Rozvoj vzťahu k príbehom a knihám je tiež dôležitý pre rozvoj jazyka. Mal by pomôcť pochopiť, že knihy môžu poskytovať informácie a odpovedať na nové otázky. Môže byť podporovaný tým, že deti počúvajú množstvo zaujímavých a vzrušujúcich príbehov, básní a riekaniek, ako aj prerozpráváním známych príbehov. Pri pohľade na knihy majú pocit, že sú prirodzenou súčasťou hry. S citlivou účasťou dospelých na aktivitách sa deti dozvedia, že tlačené slovo má zmysel a že zmysel sa nemení.

Písanie je spôsob, akým je možné vymieňať si myšlienky a nápady. Malé deti môžu vyjadriť svoje myšlienky a nápady prostredníctvom kreslenia, označovaním a písaním listov a správ (písaním v ich ponímaní: čmáraním a značením deti interpretujú to, čo vidia u pisateľa). Treba vytvárať príležitosti na to, aby deti pozorovali dospelých pri písaní, a experimentovať s ich vlastným písaním a kreslením. Poskytovať prístup k rôznym médiám, ako je papier, biele tabule, ceruzky, perá, pastelky, kriedy a štetce.

U detí je viac pravdepodobné, že chcú experimentovať s písaním, ako súčasť cieľavedomej hry je napríklad to, že robia nákupné zoznamy alebo karty pre pacientov „akože“ v nemocnici. Môžu sa zaujímať o jednotlivé písmená a slová prostredníctvom písacieho stroja/klávesnice počítača alebo hovoriť o písaní vlastného mena, ako ho píše dospelý. V tejto fáze by deti nemali mať zavedené všetky prvky formálnej výučby čítania alebo písania.

V priebehu predškolského vzdelávania si deti začnú uvedomovať a používať iné formy komunikácie, napríklad maľovanie, kreslenie, hudbu, pohyb, divadlo a iné formy neverbálnej komunikácie.

Všetky príležitosti učiť sa a používať jazyk, ktoré sú uvedené nižšie, sú vhodné na výučbu akéhokoľvek jazyka. Ak je domáci jazyk dieťaťa iný, než ktorý bol použitý v zariadení, je dôležité sledovať celkový vývoj jazyka dieťaťa.

Vývoj jazyka je podporovaný, ak:

- dospelí povzbudzujú deti, aby zamerali pozornosť, počúvali a zodpovedajúco odpovedali napríklad pomocou bábky a ďalších rekvizít v malých a veľkých skupinách,
- majú deti prístup k širokej škále materiálov počas hry a sú vyzývané, aby ich preskúmali a hovorili o nich,
- dospelí vhodne načúvajú deťom tým, že ich zapoja do samostatnej konverzácie a pomáhajú im pochopiť potrebu striedania sa počas rozhovorov,
- deti sú povzbudzované hovoriť k sebe navzájom a dospelým z rôznych dôvodov vrátane rozhovorov o svojich potrebách, skúsenostiach, myšlienkach, pocitoch a úspechoch, klásť otázky, prerozprávať časti príbehu a dávať jednoduché predpovede,
- dospelí rozpoznávajú a nadviažu na detské chápanie a používanie nových slov a fráz v ich reči,
- deti majú slobodu rozvíjať jazyk prostredníctvom nápaditých aktivít vrátane obliekania sa a divadla,
- deti majú príležitosť hovoriť o fotografiách alebo obrázkoch vrátane tých, ktoré predstavujú konkrétne emócie alebo odrážajú tému, ktorá pomáha deťom pripomenúť činnosť alebo nedávne udalosti v zariadení, a o tých, ktoré im predstavujú nové slovíčka alebo myšlienky,
- deti pozorujú dospelých zaoberajúcich sa čítaním a písaním v priebehu dňa,
- deti majú prístup (v rôznych herných oblastiach) k dobre zásobenej zbierke príbehov a kníh, ktoré vyhovujú ich potrebám, záujmom, rase a kultúre,
- deti majú časté príležitosti v samostatných situáciách a v malých či veľkých skupinách počúvať a pripojiť sa k príbehom, riekankám, pesničkám a počúvať a reagovať na hudbu,
- dospelí poskytujú deťom príležitosť pohrať sa so slovami napríklad pomocou nezmyslov, riekaniek, hraním „ja sledujem“ hier pomocou zvukov a hádať, aké meno tleskali,
- deti si požičiavajú knihy a sú povzbudzované informovať,
- deti majú možnosť mať svoje hovorené slovo zaznamenané v písomnej forme, napríklad frázou alebo krátkou vetou na svojich obrazoch alebo pripomienkou k fotografii,

- začnú prejavovať záujem o tlačené písmo a sú vyzývané, aby sa zoznámili s ich vlastnými písanými menami tak, že nájdu svoju menovku na desiatej alebo pomáhajú označiť svoje obrazy a maľby,
- dospelí môžu odpovedať na otázky detí poukázaním na niektoré vlastnosti textu, napríklad tvar jednotlivých písmen alebo spôsob, ako čítať text zľava doprava ako prirodzenú súčasť príbehu,
- pracovníci napíšu mená detí alebo diktované vety na ich obrázky,
- deti majú možnosť zobrať si knihy domov a venovať sa im spolu s rodičmi/opatrovateľmi,
- deti majú prístup k príslušným zdrojom informačných a komunikačných technológií, napríklad k tým, ktoré im umožnia počúvať a užívať si príbehy, alebo budovať slovnú zásobu,
- deti majú možnosť experimentovať s kreslením, maľovaním a písaním na materiály a brať ich ako súčasť divadelných aktivít.

34 Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti poskytujú dôkaz o rastúcej slovnej zásobe a rozvoji počúvania a konverzačných zručností. Vyjadrujú myšlienky, nápady a pocity s rastúcou dôverou a plynulosťou. Hovoria o svojich skúsenostiach, kladú otázky a postupujú podľa pokynov a inštrukcií. Pozorne počúvajú a reagujú na príbehy, riekanky, básne, znelky a piesne. Začnú prejavovať povedomie o rýmoch. Zapoja sa do divadelných úloh s použitím vhodného jazyka na vyjadrenie svojich pocitov.

Deti si užívajú knihy a vedia, ako s nimi opatrne a primerane zaobchádzať. Sú si vedomé, že tlačené slovo má zmysel a že je potrebné čítať zľava doprava. Rozpoznávajú svoje krstné mená.

Deti vytvoria fotografie na vyjadrenie myšlienok či nápadov. Experimentujú pomocou symbolov a vzorov a zapoja sa do prvých pokusov o písanie pomocou kreslenia, maľovania na materiály.

35 Skoré matematické skúsenosti

Matematické pojmy sú dôležité pre každodenný život a vyvíjajú sa pomaly u každého malého dieťaťa. Deti potrebujú príležitosť, aby opakovali rôzne aktivity a zažili matematické myšlienky v rôznych kontextoch.

Všetky oblasti hry v interiéri aj v exteriéri poskytujú príležitosti na podporu matematických pojmov. Využívaním týchto príležitostí položíme základy rozvoja pozitívnych postojov k matematike. Zapájaním sa do herných aktivít deti používajú každodenný jazyk na vyjadrovanie sa o matematických pojmoch. Vďaka obratnej pomoci personálu v zariadení začnú chápať a neskôr používať matematický jazyk.

Počas hrania a každodenných činností v zariadení by deti mali mať možnosť triediť, párovať, porovnávať, klasifikovať, počítať a robiť vzory a sekvencie. Detské porozumenie a radosť pre skorú matematiku môže byť umocnené pomocou piesne, príbehu a hry.

Prostredníctvom hry potrebujú deti:

- čas na experimentovanie so širokou škálou materiálov,
- príležitosti na vypočutie matematického jazyka používaného ako prirodzenú súčasť rozhovorov s dospelými,
- príležitosti na objavovanie a skúmanie vlastností materiálov,
- čas na konsolidáciu chápania pojmov,

- podporu používať matematický jazyk, keď hovoria o svojich skúsenostiach a poznatkoch s dospelými a rovesníkmi.

Deti zúčastňujúce sa hry a ďalších aktivít by mali rozvíjať svoje poznanie o:

- **čísle**, keďže majú rady príbehy a riekanky obsahujúce čísla, zahŕňať ich do rozhovoru s pracovníkmi počas skutočnej a hranej situácie, ako napríklad postaviť stôl do štyroch rohov miestnosti, pomáhať stanoviť čas na desiatu a hovoriť, či existuje dostatok kusov vybavenia pre každú osobu, zariadiť sa tak, aby sa striedali v používaní vhodného jazyka, ako je prvý, posledný a ďalší, uvedomiť si, kde sa čísla používajú v každodennom živote, aké sú čísla na domoch, autách, autobusoch, mikrovlnnej rúre, telefónoch a hrať jednoduché hry, ktoré zahŕňajú základy počítania,
- **tvare**, napríklad ako pozorovať a hovoriť o tvaroch v prírodnom prostredí, aké sú rôzne tvary listov, kvetov, červov, mušiel, kameňov a motýľov, stavať z rôznych tvarov, veľkostí a typov blokov, hovoriť o tvaroch každodenných predmetov, ako sú dosky, knihy, sendviče, ovocie, okná, a využívať rad tvarov na vytváranie modelov a obrázkov,
- **priestore**, napríklad ako stavať veľké bloky na podlahe, tlačiť kočík cez uzavretý priestor alebo jazdiť na bicykli zaistením bezpečnosti druhých, objavovanie osobného priestoru pri činnostiach, ako je akčná hra alebo lezenie tunelom, pochopenie a používanie predložiek ako pod, vedľa, na, v roku, keď sa hrajú a upratujú a nájdu priestor na určité činnosti, ako je tanec, skladanie puzzle na podlahe alebo koľají,
- **veľkosti a množstve**, napríklad ako nájsť oblečenie, ktoré sa hodí pre bábiky, medvedíky, ale aj pre ne, druh každodenných materiálov pri hre porovnávaním množstva, použitím jazyka, ako je viac, menej a to isté, porovnať veľkosti objektov, čo je papier, vedierko, ruky, zvládnuť hovoriť o hračkách a zariadení s rôznymi vlastnosťami s využitím slov, ako sú veľká, dlhá, ťažká, plná a prázdna; porovnať množstvo materiálov, ako sú veľké a malé kontajnery piesku, džbány s vodou a gule z cesta, a porovnať veľkosti vybraných hračiek a zariadení, ako sú veľké a malé hračky alebo loptičky,
- **vzore**, napríklad ako nechať stopy nôh v piesku alebo snehu, vzory s celým radom materiálov, ako sú mušle, kamene, perie, gombíky, flitre a farby, pozorovať a hovoriť o vzoroch v prírode ako dúha, kaluže, pavučiny pavúkov, okvetné lístky kvetín, motýle, lienky a tigre, vybrať koráliky/cievky/cestoviny k téme a uvedomiť si zvuky, ktoré sú vyrobené z hudobných nástrojov alebo sú v rýmoch a piesňach,
- **sekvencii/čase**, napríklad ako sa zoznámiť s každodennou rutinou zariadení, ako rozpoznať jednoduché podnety, ktoré naznačujú, že je na čase upratať alebo ísť von, sekvenciu každodennej rutiny a aktivity, ako je napríklad čas na kabát, ísť von alebo obliekanie bábiky z vnútorného oblečenia do vonkajšieho oblečenia, hovorenie o sezónnych udalostiach alebo festivaloch, vedomie plynutia času, ako sa striedajú ročné obdobia alebo menia rastlinné semená a pozeráť sa na ich rast, počúvať „kde bolo, tam bolo“ príbehy, začať prerozprávať jednoduché príbehy v poradí, pripomínať si nedávne udalosti, ako sú návštevy alebo narodeniny snád' s použitím fotografií, zoznámiť sa s podmienkami spojenými s časom, ako je dnes, včera, dávno, zajtra, a časom, keď sa rozpráva s dospelými a ostatnými deťmi,
- **vzt'ahoch**, napríklad ako sa triedia hračky a zariadenia pri upratovaní, vracajú sa na ich príslušné miesta, zodpovedajúce objekty, ako sú pokrievky na hrnce alebo lopatky a kefy, hrať sa s predmetmi, ktoré majú rovnaký tvar, ale rôzne veľkosti, a preskúmať odkazy príbehov ako tie v príbehoch „Tri malé prasiatka“ alebo „Zlatovláska a tri medvede“.

Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti začínajú chápať rané koncepty veľkosti a množstva. Používajú matematický jazyk, ako je napríklad ťažké, ľahké, plné, prázdne, dlhé, krátke, veľké a malé v príslušných kontextoch.

Prostredníctvom hovorenia o každodennej rutine a sezónnych udalostí a čakania na ich striedanie javia povedomie o čase. Začínajú chápať a používať pozičné slová, napríklad pred, za, nad a pod. Hovoria o tvaroch vo svojom prostredí.

Deti riešia problémy, keď sa hrajú. Majú otázky, predvídajú a experimentujú. V priebehu svojej hry triedia, stretávajú sa, objednávajú, robia sekvencie a počítajú. Učia sa číselné riekanky a pesničky a počúvajú príbehy, ktoré obsahujú prvky matematiky.

36 Osobný, sociálny a emocionálny rozvoj

Táto oblasť vzdelávania má zásadný význam pre malé deti vo všetkých aspektoch ich života. Ide o detskú emocionálnu pohodu, majú pochopenie pre to, kto sú, rešpektujú ostatných a ich prostredie, formujú a udržiavajú vzťahy, začínajú chápať emócie a vývoj pozitívnej dispozície učiť sa. Dobrý osobný, sociálny a emočný vývoj dáva deťom tú najlepšiu príležitosť na úspech v ďalších oblastiach vzdelávania.

Po vstupe do predškolského zariadenia deti so sebou prinášajú rad osobných a sociálnych zručností, hodnôt a postojov. Získajú vzťahy a skúsenosti v rámci rodiny a v bezprostrednom okolí. Je dôležité, aby boli uznávané. Deti potrebujú čas na usadenie sa v novom prostredí. Je dôležité, aby v tejto fáze personál nadväzoval dobré vzťahy s deťmi a ich rodičmi.

Je potrebné pomôcť deťom získať dôveru v to, čo robia. To možno dosiahnuť pomocou jednoduchých gest, umožniť im rozhodovať sa a vzájomne si pomáhať, povzbudzovať ich, zorganizovať si svoje vlastné hry vrátane upratovania, nezávislosť od času desiatej, nechať ich obliecť svoj vlastný kabát. Podpora sebavedomia a sebaúcty u detí im pomôže cítiť sa uznávané a ako jednotlivci rozvíjajú samostatnosť. Predškolský personál môže tiež pomôcť deťom k pokroku tým, že sa stará o ich motiváciu, vytrvalosť, zvedavosť a tvorivosť, povzbudzuje ich, rieši problémy a dáva im čas na rozmyslenie.

Deti sú jedinci s vlastnými právami. Majú svoje vlastné obľúbené a neobľúbené veci. Niektoré sú plaché, zatiaľ čo iné sú extrovertné. Niektoré z nich sú ochránarske a iné agresívne, niektoré radšej vedú ostatných, iné nasledujú. Malé deti majú tiež ťažkosti pochopiť vlastné pocity a potreby a pocity druhých.

Keď sa učia vyrovnávať sa s ľuďmi a aktivitami mimo rodiny, mali by byť vedené k vytvoreniu pozitívnych vzťahov s dospelými a ostatnými deťmi. Povzbudzujte ich hovoriť o tom, ako sa cítia v rôznom čase. Diskutujte o tom, ako ich správanie môže ovplyvniť ostatných a prečo potrebujeme pravidlá. Pomôžte im rozvíjať úctu k druhým a oceniť rozdiely medzi ľuďmi – akými sú rasa, kultúra a zdravotné postihnutia.

Personál môže deťom pomôcť pochopiť tieto zložité pojmy pomocou divadelných úloh, počúvaním príbehov a ich emočným zapojením s použitím bábk alebo obrázka. Prostredníctvom týchto činností sa priateľstvo medzi jednotlivými deťmi rozvíja a budú si uvedomovať svoje potreby aj pocity tých druhých.

Nakoniec by sa akcie a slová personálu mali odrážať v pocite starostlivosti, čo deti povzbudzuje a pozitívne posilňuje, keď sa hrajú, komunikujú s ostatnými a snažia sa vhodne správať.

37 Podpora osobného, sociálneho a emočného vývoja

Zamestnanci zariadení musia pracovať spoločne na vytvorení étosu, kde:

- sa deti budú cítiť bezpečne a budú mať pocit pohody,

- dospelí budú mať čas počúvať deti,
- pracovníci budú nadšení z detského učenia,
- sú deti povzbudzované a pozitívne posilňované,
- deti dostávajú pozitívnu podporu, aby sa vhodne správali a rešpektovali vlastnú hru, ako aj hru ostatných,
- personál rešpektuje pohľady a názory detí,
- deti sú vyzývané, aby vyjadrili svoje emócie a boli nezávislé,
- deti sa cítili podporované a videli, že je o ne záujem.

Po celý deň by deti mali mať možnosť rozvíjať osobné a sociálne zručnosti, hodnoty a postoje. Tie by mali zahŕňať nasledujúce témy:

Rutiny

Pri každodennej rutine by deti mali byť vyzvané, aby rozvíjali samostatnosť a prevzali zodpovednosť, ako napríklad starať sa o svoje vlastné veci, pomáhať pripraviť jedlo na desiatu, naliať nápoje, vybrať si, čo chcú a kedy chcú jesť, pomáhať druhým pri desiatej alebo upratať herňu.

Hrové činnosti

V týchto činnostiach by sa deti mali povzbudzovať a podporovať:

- rozhodovať, organizovať svoju vlastnú hru a stať sa nezávislé od dospelých v každodenných činnostiach, ako je vyčistenie škvŕn, oblečenie zástery a zobrazovanie práce,
- naučiť sa spolupracovať, striedať a deliť sa,
- vytrvať v činnosti vrátane tých, ktoré môžu predstavovať určité ťažkosti, mohlo by to zahŕňať napr. zapínanie gombíkov na oblečení pre bábiky, vytvorenie modelu alebo obrázka alebo dokončenie stavebnice,
- práce s materiálmi, ako je hlina, cesto, farby, piesok a voda a zažiť ich terapeutickú hodnotu,
- zažiť radosť z bujnej hry,
- skúmať svoje emócie napríklad v divadelnej hre, kde sa môžu naučiť vyrovnávať sa s obavami alebo zažiť radosť z oslavy.

Príbehy, rým, hudba, obrázky a divadlo

V týchto činnostiach by deti mali mať možnosť vyjadriť emócie a rozvíjať sebavedomie a povedomie o druhých tým, že:

- počúvajú príbehy o ľuďoch a miestach,
- rozširujú svoju fantáziu, keď vytvárajú príbehy, konajú ako divadelné postavy, používajú bábky,
- počúvajú hudbu s náznakmi rôznych nálad (šťastný, smutný, desivý), a reagujú tleskaním, pohybom, tancom,
- identifikujú emócie šťastia, strachu, smútku a hnevu, keď diskutujú o obrázkoch, hovoria o postavách v príbehoch alebo pomáhajú jeden druhému.

38 Životné prostredie

Väčšina detí má záujem a je zvedavá na prostredie. Môže ďalej rozvíjať svoje povedomie o prostredí:

- pomocou starostlivosti o rastliny a živočíchy,
- pozorovaním aspektov prírody, ako sú dúha, slnečné svetlo, tieň, deň, noc a novo narodené zvieratá a rozvíjať tak pocit úžasu,

- nesením určitej zodpovednosti za starostlivosť o svoje životné prostredie napríklad tým, že sa starajú o hračky a udržiavajú herňu upratanú,
- rozhovormi o otázkach životného prostredia, ako je odpad, fľaše, papier,
- podnecovaním, aby zvážili potreby druhých v životnom prostredí.

39 Zdravie, hygiena a bezpečnosť

Predškolské zariadenia sú ideálnym miestom na vytvorenie pozitívnych postojov k zdraviu, hygiene (vrátane dentálnej hygieny) a bezpečnosti. Napríklad občerstvenie/čas na večeru poskytuje zamestnancom príležitosť prirodzene a neformálne hovoriť s deťmi o zdravých potravinách a zdravých stravovacích návykoch. Počas varenia a aktivity na prípravu potravín personál hovorí o potravinách, ktoré sú pre ne dobré, o význame hygienických a bezpečnostných otázok. Denná rutina môže dovoliť deťom rozvíjať prijateľné štandardy hygieny, keď sa odporúča, aby si umývali ruky po hre, pred jedlom a po použití WC. Energické fyzické aktivity by mali byť tiež súčasťou každodenných stretnutí.

Po zapojení sa do rôznych typov hier a ďalších činností by deti mali:

- vedieť o bezpečnosti vlastnej aj ostatných, ako dodržiavať bezpečnostné predpisy a používať nástroje a vybavenie primerane,
- pochopiť význam – nosiť vhodný odev a starostlivosť o seba na slnku,
- pochopiť význam jesť dobré jedlo, keď sa zúčastňujú fyzickej aktivity, a dostatok spánku na udržanie zdravia,
- hovoriť o tom, ako môžu byť nebezpečné lieky a ďalšie látky,
- hovoriť o cudzích nebezpečenstvách, bezpečných miestach na hranie, nebezpečenstve dopravy a nebezpečných vlastnostiach v oblasti životného prostredia, ako je voda alebo poľnohospodárske stroje.

40 Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti majú pocit vlastnej hodnoty. Demonštrujú zvyšujúcu sa sebadôveru, sebaovládanie a sebadisciplínu. Majú rady vzťahy s dospelými a ostatnými deťmi a môžu pracovať samostatne aj byť súčasťou skupiny. Učia sa deliť, striedať, nasledovať a viesť. Sú stále viac citlivejšie k potrebám a pocitom druhých. Prejavujú ohľad k ostatným, starostlivo pomáhajú jeden druhému. Majú určité chápanie pravidiel a rutiny a zapájajú sa do prijateľného správania.

Deti prejavujú určitú samostatnosť v obliekaní a osobnej hygiene. Túžia objavovať nové učenie. Ukazujú rastúce povedomie o dôležitosti zdravej výživy, hygienických návykoch, cvičenia a odpočinku. Vytrvalo riešia úlohy a požiadajú o pomoc v prípade potreby. Majú radosť z vlastných úspechov. Učia sa zaobchádzať so živými vecami a životným prostredím s ohľadom, starostlivosťou a záujmom.

41 Fyzický rozvoj a pohyb

Deti majú rady fyzickú hru v interiéri aj exteriéri. Vyžívajú slobodu pohybu v hre, ktorá je vynaliezavá, dobrodružná a podnetná. Fyzická hra zahŕňa napríklad beh, skákanie, lezenie, poskakovanie, kopanie, hádzanie a chytanie, pomáha deťom rozvíjať rovnováhu, riadenie, koordináciu

a informovanosť o veľkosti, priestore a smere. Počas fyzickej hry môžu deti pozorovať veci z rôznych uhlov pohľadu, napríklad pri pohľade na veci z hornej časti snímky alebo spod lavice.

O pohybové zručnosti sa treba starať nielen preto, že sú dôležité pre dlhodobé zdravie dieťaťa a pohodu, ale preto, že podporujú fyzický a kognitívny vývoj dieťaťa. Tieto zručnosti by mali byť vypracované neformálne počas plánovania každodennej fyzickej hry. Fyzický vývoj pomáha deťom získať sebadôveru a sebaúctu, keď zistia, čo sa dá robiť, a to im umožňuje cítiť výhody zdravia a aktívnosti.

Deti by mali mať možnosť kreatívne reagovať na celý rad podnetov vrátane hudby, pesničiek, riekaniek a akčných príbehov. Prostredníctvom účasti na fyzickej hre by mali vyvíjať pochopenie. Mali by rozvíjať sociálne zručnosti, ako napr. vedieť, kto je na rade, deliť sa, spolupracovať a vyjednávať, a hodnoty, ako sú dôvera, férovosť a rešpekt voči ostatným.

Vonkajšia hra môže poskytnúť priestor a slobodu, ktoré by bolo ťažké nájsť v interiéri. Má dôležitú úlohu v emočnom vývoji detí, poskytuje slobodu spúšťať sa, kričať a hrať sa s radosťou v primeraných medziach. Tu môžu zažiť širokú škálu emócií, napríklad vzrušenie z váľania sa z kopca, z lezenia do výšok, radosti z behu a skákania. Môžu prežívať uspokojenie z riešenia fyzických problémov a problémov, ktoré vznikajú pri hraní s ostatnými.

Efektívna fyzická hra prebieha, keď:

- majú deti prístup k:
  - vhodným a bezpečným priestorom, kde môžu experimentovať s rôznymi spôsobmi pohybu,
  - širokej škále vhodných malých a veľkých zariadení, ktoré spĺňajú bezpečnostné predpisy a normy. Toto zariadenie by malo poskytnúť deťom príležitosť, ako rozšíriť ich zručnosti v behu, skákaní, lezení, vyvažovaní, kopaní, hádzaní a chytaní,
- priestor, ktorý je plánovaný tak, že môže byť použitý rôznymi spôsobmi a na rôzne účely v priebehu celého roka,
- hra, ktorá je plánovaná starostlivo tak, že záujem je trvalý, úloha je ponúkaná a aktivity dané zabezpečením individuálnych potrieb a schopností; to by malo zabezpečiť, že deti rozvíjajú svoje zručnosti priebežne,
- hracie zariadenia môžu byť zmenené alebo upravené tak, aby bolo možné zabezpečiť zmenu a postupnosť (napríklad môžeme pridať povrazový rebrík do konštrukcie preliezačky),
- je citlivá účasť dospelých a primeraný dohľad na zaistenie bezpečnosti detí,
- zariadenie je umiestnené tak, že môže byť použité nápadito napríklad tam, kde deti môžu použiť preliezačku ako hrad,
- deti sa učia bezpečnostné pravidlá.

Všetky vonkajšie priestory, či už veľké alebo malé, by mali byť definované pre jednotlivé plánované činnosti s cieľom maximalizovať ich používanie a zabezpečiť, aby sa deti mohli bezpečne hrať. Deti sa môžu zapojiť do plánovania týchto oblastí a mali by byť podnecované, aby bezpečne umiestnili zodpovedajúce vybavenie.

Ak je fyzická hra realizovaná v interiéri, pozornosť by sa mala venovať:

- materiálom a zariadeniam, ktoré môžu byť umiestnené bezpečne v prostredí,
- umiestneniu zariadení tak, aby sa minimalizovalo narušenie tichšieho hrania,
- vhodnému využitiu veľkých priestorov, ako sú školské haly, poskytovať rad skúseností v jasne definovaných oblastiach, ktoré sú bezpečné pre plánované činnosti.

Aby bolo možné získať čoraz väčšiu kontrolu nad jemnými pohybmi ich prstov a rúk, deti by mali mať možnosť po celý deň používať rad nástrojov, zariadení a materiálov. Patria k nim napríklad

nožnice, ceruzky, štetce, perá, stavebné materiály, skladačky a knihy. Prostredníctvom hry si deti môžu zlepšiť jemnú motoriku nalievaním, stavbou, rezaním, skrutkovaním a vyskrutkovaním, tkaním, používaním počítačovej myši a prácou s tvárnymi materiálmi, napríklad prepichovaním, stláčaním, potľapkávaním, valcovaním, zvieraním a krútením. Deti by mali byť tiež zapojené do jednoduchých úloh, ako je natieranie chleba maslom, oblečenie vlastného kabáta a nalievanie mlieka.

Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti si užívajú fyzickú hru a pocit slobody, ktorá ju prináša. Vyvinuli si povedomie o priestore a začínajú ho nápadito využívať. Pohybujú sa sebedovome s riadením a koordináciou. Používajú širokú škálu veľkých a malých zariadení s rastúcou dôverou a zručnosťou. Chápu jednoduché pravidlá a môžu používať nástroje a vybavenie primerane a bezpečne.

42 Svet okolo nás

Od svojich prvých dní sa deti snažia nájsť zmysel svojho sveta. Sú prirodzene zvedavé na prostredie a ľudí okolo seba a často kladú otázky. Majú možnosť používať svoje zmysly, aby preskúmali bezprostredné vnútorné aj vonkajšie prostredie vďaka svojej prirodzenej zvedavosti. Je potrebné poskytnúť im širokú škálu aktivít a skúseností v hre, deti začínajú rozvíjať rad zručností a koncepcií vrátane pozorovania, experimentovania a voľného skúmania ich okolia.

Interakcie a diskusie s dospelými ďalej rozvíjajú tieto zručnosti a koncepty a prispievajú k podpore používania príslušného jazyka. Komentovaním a kladením otvorených otázok podporujeme deti v experimentovaní a vyhodnocovaní, dospelí môžu rozšíriť detské chápanie seba a svojej rodiny, svojho predškolského zariadenia (vnútorného i vonkajšieho prostredia) a širšieho životného prostredia. Deti sa tiež môžu dozvedieť o svete okolo seba z kníh, obrazov, plagátov, fotografií a pomocou vhodných informačných a komunikačných technológií.

Pomôcť deťom rozvíjať zručnosti a koncepty vzťahujúce sa na svet okolo nich, aby mali možnosť jednotlivito a v skupinách sa zapojiť do širokej škály zaujímavých aktivít.

Ide o tieto možnosti:

- pozorovať vodu, diskutovať a experimentovať s tým, ako sa rôzne objekty správajú vo vode, čo sa stane, keď sa farba pridá do vody, použitie vody a jej význam a nie plytvanie, voda v prostredí, ako sú kaluže a kvapky dažďa na oknách,
- pozorovať piesok, poznávanie vlastností za mokra, vlhka, suchého piesku a použitia piesku na stavanie a vytváranie modelov,
- používať svoje zmysly na preskúmanie radu prírodných a umelých materiálov a zvukov vrátane jesenného lístia a ovocia, potravín dopestovaných v zariadení, kameňov, peny na holenie, kovových predmetov, magnetov a zvukov prostredia, ako je spev vtákov alebo dopravná premávka,
- preskúmať materiály v tvorivej hre tým, že manipulujeme s tvárnymi materiálmi, ako je cesto a hlina, aby sme sa dozvedeli, ako sa tieto materiály správajú valcované za tepla, roztlačené a vytiahnuté, a pozorovať, čo sa stane, keď sú farby zmiešané,
- pozorovať zmeny v materiáloch a živých veciach, napríklad pri ceste alebo pestovaní rastlín,
- dodržiavať a rešpektovať živé veci, diskutovať o význame manipulácie s nimi so starostlivosťou a citlivosťou napríklad tak, že pomáhame rastu vnútorným a vonkajším rastlinám,
- vytvoriť/preskúmať stimuláciu oblastí záujmu vrátane tých, ktoré obsahujú fotografie, magnety, lupy, zrkadlá, svetelné boxy, rastliny v rôznych fázach vývoja, mušle a reprezentácie brehu mora, džungle alebo ľadovej krajiny,

- vytvoriť modely, napríklad keď sa zhromažďujú, usporiada a buduje s mnohými veľkosťami a tvarmi blokov a inými materiálmi, alebo hovoriť o tom, prečo niektoré modely stoja a ďalšie padajú,
- dozvedieť sa o vlastnostiach rôznych materiálov a ich príslušnom použití tým, že sa veci dajú spájať rôznymi spôsobmi; príklady zahŕňajú výrobu modelov s materiálmi (prírodné i umelé), lepenie, krájanie, skladanie a príležitostne aj rozoberanie vecí,
- dozvedieť sa o sebe a častiach tela tým, že hovoria s dospelými, zapájajú sa do hrania rolí a počúvajú vhodné príbehy, riekanky a piesne,
- hovoriť o témach, ktoré vyplývajú prirodzene z ich vlastných skúseností, napríklad sviatky, festivaly, narodeniny alebo príchod nového dieťaťa, a zaznamenávať tieto udalosti – použiť fotografie, kreslenie alebo vytváranie modelov,
- hovoriť o počasí a ročných obdobiach vo vhodných termínoch v priebehu roka,
- prevziať určitú zodpovednosť za starostlivosť o svoje vlastné prostredie, uvedomiť si niektoré otázky ochrany životného prostredia ako smeti, využitie papiera a fliaš,
- hovoriť o sebe, kde deti žijú, o členoch ich rodiny a udalostiach v ich živote (aj v minulosti a súčasnosti),
- diskusia o niektorých otázkach týkajúcich sa bezpečnosti v predškolskom prostredí a v širšom prostredí (vrátane počasia), napríklad diskutovať o bezpečnosti hrania sa vo vnútornom a vonkajšom prostredí tým, že sa hrá s jednoduchými podlahovými mapami a malými vozidlami, a diskutovať o bezpečnosti na ceste, ako byť bezpečne na slnku a dôležitosti nosiť vhodný odev,
- dozvedieť sa o predškolskom zariadení (vrátane názvu zariadenia a mená zamestnancov), kde nájdeme ľudí/materiály/zariadenie a mená, funkcie aj pozície jednotlivých izieb,
- dozvedieť sa o práci niektorých ľudí v miestnej komunite prostredníctvom hrania rolí alebo pri návštevách ako požiarnik, predavačka alebo lekár.

Kým pojem času je pre deti ťažké pochopiť, činnosti, ako je denná a týždenná rutina, počúvanie „kde bolo, tam bolo“ príbehov a hovorenie o rôznych festivaloch a iných zvláštnych príležitostiach by im malo pomôcť začať rozvíjať povedomie o čase.

Pokrok v učení

Nasleduje všeobecný opis vlastností a zručností väčšiny detí, ktoré prešli predškolským vzdelávaním.

Deti pozorujú, skúmajú, vyšetrujú a delia materiály a zariadenia v mnohých situáciách. Kladú otázky o tom, prečo sa veci dejú a ako veci fungujú. Pracujú s rôznymi materiálmi, na ktoré používajú zručnosti, ako je rezanie, lepenie, skladanie, prelievanie a budovanie. Začínajú rozpoznávať časti tela a identifikovať celý rad známych zvukov. Hovoria svoje pripomienky a robia jednoduché predpovede o veciach (napr. čo by sa stalo, keby bola voda pridaná do piesku).

Deti prejavujú záujem a učia sa starať o svoje životné prostredie. Starajú sa a rešpektujú živé veci a zaobchádzajú s nimi citlivo. Hovoria o sebe, svojich domovoch, predškolskom zariadení a širšom životnom prostredí. Vedia o niektorých ľuďoch, ktorí pracujú v prostredí miestnej komunity. Uvedomujú si niektoré otázky o životnom prostredí.

Deti hovoria o svojich rodinách a udalostiach v ich živote v minulosti i v súčasnosti. Tým, že hovoria o udalostiach v zaujímavom prostredí, sezónnych a slávnostných udalostiach, počúvajú príbehy a zúčastňujú sa každodennej rutiny, začínajú vykazovať povedomie o čase.